

УДК 811.161.2'374:398

Р. Л. Сердега

ГРАМАТИЧНІ РИСИ НАРОДНОПОЕТИЧНИХ ЛЕКСЕМ ТА ПРОБЛЕМА ЇХ ВІДБИТТЯ У СЛОВНИКУ МОВИ ФОЛЬКЛОРУ

У статті розглядаються граматичні особливості слів, уживаних у мові усної народної творчості, а також проблема їх відбиття у Словнику мови фольклору. До уваги ми беремо переважно іменні частини мови. Відсутність в українському мовознавстві сталої основи для формування нового лінгвістичного напрямку – фольклорної лексикографії – визначає актуальність нашої роботи. Мова усної народної творчості потребує всебічного дослідження, репрезентації її різноманітних мовних особливостей, зокрема й граматичних, у спеціальному словнику. При лексикографічному опрацюванні словесних явищ, наявних у текстах фольклору, слід, зрозуміло, спиратися на досвід попередніх словникарських розробок, використовувати вже усталені в лексикографічній науці моделі опису різних частин мови, проте словникові статті мають показувати також граматичну специфіку фольклорного слова, його особливості.

Ключові слова: мова фольклору, граматичні особливості фольклорного слова, фольклорна лексикографія, фольклор, словник мови фольклору.

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-24-142-148

Своєрідність фольклорного слова позначається на всіх структурних рівнях мови, зокрема й граматичному. Звичайно, граматику, у порівнянні з іншими рівнями певної мови, відносно стабільна, але вона також із плином часу змінюється, оскільки є історично мінливою. Щоб комплексно подати, дослідити певне явище, треба звертати увагу й на динамічні (змінні) явища, й консервативні, сталі, що не змінюються протягом тривалого часу. До практично незмінних або тих, що змінюються довго й повільно, належать зокрема й граматичні особливості мови.

Мета статті полягає у тому, щоб висвітлити проблему лексикографічного відбиття граматичної специфіки уснонародного слова. До її завдань входить дослідження граматичних властивостей лексем, уживаних у мові фольклору, а також розробка та наведення зразків моделей словникового опису, які можуть бути застосовані в лексикографічній продукції нового типу – словниках мови фольклору – для фіксування наявних у текстах усної народної творчості словесних явищ різної частиномовної приналежності. Беремо поки що до уваги тільки іменні частини мови.

Словникові розробки, в яких описуватимуться факти усної народної словесності, певною мірою тяжитимуть до енциклопедичності, оскільки становитимуть лаконічну форму репрезентації різних даних та міститимуть інформацію про мовну специфіку усної народної творчості, про побут і культуру українського народу, про його вірування, традиції, життя загалом.

Серед мовознавців, які досліджували морфологічну своєрідність фольклорного слова, слід згадати Н. М. Журавльову (1987). Дослідниця звернула увагу на явище вагання в граматичній категорії роду і відзначила, що паралельні родові форми «зустрічаємо навіть в одній і тій же пісні або в різних піснях, записаних на одній території» (Журавльова, 1987, с. 49). Граматична категорія роду (передусім іменників) загалом представлена у словниках української мови й, безперечно, має знайти відбиття

в лексикографічних розробках, присвячених описові мови фольклору. Рід іменників, ужитих у народних творах, справді, як зазначала Н. М. Журавльова, може відрізнятися від загальноприйнятих (літературних) еталонів. Так, наприклад, у рекрутських народних піснях для позначення набору в солдати (рекрути) використовується іменник чоловічого роду **вербунок**: *Пристань, Юрку до вербунку: / Будеш їсти з маслом курку, / Будеш їсти, будеш пити, / Будеш, як панок ходити* (пісня «В Бердичові, славнім місті») (Іоаніді та Правдюк, упоряд. 1974, с. 47), (Хмілевська, упоряд. 1967, с. 338). У літературній мові для позначення цього суспільного явища (набору до війська) використовується зазвичай іменник середнього роду «вербування». Про що свідчить, наприклад, назва першого підрозділу в цитованому вище збірнику «Рекрутські та солдатські пісні» (1974) «Вербування та рекрутування» (див. розділ «Рекрутський набір») (Іоаніді та Правдюк, упоряд. 1974, с. 47). Сучасні тлумачні словники також фіксують слово «вербунок». Щоправда, у них воно маркується або як рідковживане (Білодід, ред. 1970, с. 327), або як застаріле (Бусел, уклад. 2001, с. 121).

Пропонуємо таку модель словникової статті до цієї лексеми: 1) великими літерами напівжирним шрифтом подаємо реєстрову одиницю; 2) далі вказуємо закінчення родового відмінка однини, вказуємо рід іменника; 3) подаємо дані про функційне та стилістичне навантаження слова; 4) розкриваємо значення описуваної одиниці, тобто подаємо тлумачення; 5) ілюструємо семантику прикладами з творів усної народної творчості; 6) зазначаємо скорочено джерело, використане для ілюстрації.

ВЕРБУНОК, -у, ч., військ., рекрут., заст. Процес набирання парубків до війська. *Пристань, пристань до вербунку, / Будеш їсти з маслом курку, / Будеш їсти, будеш пити, / Будеш весело ходити* (Хмілевська, упоряд. 1967, с. 339). Оскільки це слово стосується військової сфери, то це слід відзначити відповідною ремаркою, що ми й робимо (див. вище *військ.*). Позначкою *рекрут.* вказуємо на те, що ця лексема становить специфіку таких суспільно-побутових пісень, як рекрутські.

Трапляються в народних творах і діалектні утворення, що відрізняються від літературномовних подібних елементів не тільки оформленням граматичної категорії роду, а мають і певні відмінності в семантиці. Наприклад, іменник чоловічого роду **стрих** (*стрих*) – діал. горище при нормативному *стриха* (жіночий рід), що в сучасній українській мові вживається переважно в таких значеннях: 1. Нижній край солом'яної покрівлі, який звисає під стіною // Покрівля будівлі (перев. солом'яна). 2. *перен.* Приміщення для проживання, житло, оселя; хата, дім, домашнє вогнище (Яременко та Сліпушко, уклад. 2008, с. 458). У народних творах маємо відповідне загальнономовне (літературне) утворення (*Ой весна юже красна, юже красна, юже зі стріх капле, / Ой юже тобі, козаченьку, вандровочка пахне!*) (Хмілевська, упоряд. 1967, с. 346) й діалектне (*А король на стриху спить і не спить*) (Зінчук, упоряд., 2005, с. 41). Подаємо далі приклад словникової статті з цим словом.

СТРИХ, -а, ч., діал. Горище, приміщення між стелею та покрівлею хати. *Піп думав, що то бідний з переляку забрався на стрих* (Івасюк та Басараб, упоряд. 1973, с. 36).

Традиційно у словниках подають і закінчення родового відмінка іменників. У текстах усної народної творчості спостерігаємо хитання в родовому відмінкові іменників III відміни жіночого роду – флексію -и (**соли**): *Ой продай, батьку, або так дай, дядьку, / Та хоч в'язку соломи, / Та йди до мене, до мого воза, / Та й набереш собі соли* (Українські народні пісні, 1967, с. 528); а також -і (**солі**): *Дайте солі два дрібочки / Посолити огірочки!..* (Хмілевська, упоряд. 1967, с. 494).

Хитання маємо і в закінченнях родового відмінка іменників чоловічого роду II відміни: **лісу** (*Ой піду я до лісу, Та й дуба поколишу...* (Дей, упоряд. 1986, с. 131). *Піду я до ліса, вирву малиняка* (Дей, упоряд. 1986, с. 42). Очевидно, у словнику мови

фольклору мають найти відбиття обидва варіанти. Отже, словникові статті з такими випадками мають фіксувати обидві флексії.

СІЛЬ, солі й соли, *ж.* Біла кристалічна речовина (хлористий натрій) з гострим характерним смаком, що вживається як приправа для страв, використовується для консервування. *Ой як прийдеши додомоньку, ні хліба ні соли: / Бідна же я, нещаслива, бідна ж моя доле!* (Литвак, упоряд. 1963, с. 54).

ЛІС, -у / -а, *ч.* 1. Значна розміром площа землі, заросла деревами та кущами; дерева, що ростуть на такій площі. *Ой підемо, пане-брате, в ліс та й / в гайдамаки – Може колись вражим ляхам дамося ми / в знаки!* (Литвак, упоряд. 1963, с. 76). 2. Зрубані дерева як будівельний матеріал. *Засвистала залізниця / Із гір на долину / Та повезла ліс карпатський / В Донбас на Вкраїну.* (Литвак, упоряд. 1963, с. 160).

Прикметники в лексикографічних працях подають у початковій формі. Традиційно такою для них вважають форму чоловічого роду називного відмінка однини. Через кому подають і флексії жіночого та середнього родів (а, е – для прикметників твердої групи, а, є – м'якої). Однак у текстах фольклору досить часто використовують нестягнені форми, які становлять своєрідну стилістичну норму народнопоетичної творчості: «*Ми до шлюбоньку йшли, За нами вишні росли; То вишні, то черешні, / То червоня рожга*» (Шубравська, упоряд. 1970, с. 343), «*Хто мене роздягне, хто мене роззує, / А в білеє личко, личко поцілує?*» (Довженок та Березовський, упоряд. 1988, с. 196). Тому, очевидно, вони теж мають лексикографуватися. Проте стягнені форми теж цілком можуть бути, зокрема і в текстах того ж жанру: «*Наша дівка гожа, / Як червона рожга...*» (Шубравська, упоряд. 1970, с. 346); «*Породила мене мати / Темнької ночі / Дала мені біле личко І ще чорні очі...*» (Довженок та Березовський, упоряд. 1988, с. 35). Подібні граматичні утворення спостерігаємо і в займенниках прикметникового типу відмінювання, а також порядкових числівників: «*Чужа хата така, Як свекруха лихая...*» (Дей, упоряд. 1986, с. 209) і «*Чи така нещасна доля?*» (Дей, упоряд. 1986, с. 298); «*Да не на теє мене мати годувала, / Щоб я по хаті всяке діло знала*» (Чебанюк, упоряд. 1987, с. 127) і «*А туди та вийшов молодий Іванко, / Лучок натягає та в орла стріляє, А орел же йому на те промовляє...*» (Чебанюк, упоряд. 1987, с. 293), «*Наступає чорна хмара, / А другая, синя...*» (Березовський, упоряд. 1970, с. 100) і «*Аж три доріженькі вкупі: / Їдна – в Рим, друга – в Крим, / А третя – в Запорожжя...*» (Березовський, упоряд. 1970, с. 50); «*Літа сокіл літо, літа і другеє...*» (Стельмах та Синиця, упоряд. 1956, с. 87) і «*Пройшли поле, / Пройшли поле, пройшли вони друге, / На третьому стали спочивати...*» (Стельмах та Синиця, упоряд. 1956, с. 276).

Пропонуємо таку модель для лексикографічного опису вищезазначених явищ:

ЗЕЛЕНИЙ, -а / -ая; -е / -ее. 1. Один з основних кольорів спектра; такий, що має колір трави, листя, зелені. *Привезли мені три подарочки: / Перший подарок – золотий перстень, / Другий подарок – зелена сукня...* (Чебанюк, упоряд. 1987, с. 309). *Там травця зелена / І дівчина Олена* (Довженок, упоряд. 1986, с. 92). *Ой через межку зелений горошок та / постелився...* (Стельмах та Синиця, упоряд. 1956, с. 265). *Тільки їдна сосна зимою зелена, / Либонь, я до смерті не буду весела* (Довженок та Березовський, упоряд. 1988, с. 319). 2. Із зелені, рослинності // Який заріс зеленню, травою, кущами. *Поїхав козак в зелений байрак...* (Стельмах та Синиця, упоряд. 1956, с. 106). Зелена неділя церк. – день, яким починаються зелені свята. *Розпрощалась вона з світом, Моя мила, А сьогодні повинна вийти, бо зелена неділя* (Чебанюк, упоряд. 1987, с. 114). 3. Недозрілий, недоспілий (про фрукти, овочі, злакові рослини і т. ін.). *Було в мене, пане-брате, / Жито да й зелене, – / Наїхали вражі пани, / Забрали у мене* (Березовський, упоряд. 1970, с. 104); *– Ой вижав я жито, / Пишениця зелена* (Довженок та Березовський, упоряд. 1988, с. 97). 4. *симв.* Юний, молодий (про людину). *Ізламали калиночку в лузі, хоч і зелена, / Ой*

оддали та дівочку в люди, хоч і молодая... (Чебанюк, упоряд. 1987, с. 123); – *Чом ти, рутонька, вгору не йдеш, / Чом ти, Людуню, замуж не йдеш? / – Я ще зелена – вгору піду, Я ще молода – замуж вийду!* (Чебанюк, упоряд. 1987, с. 174). 5. Молодий, невитриманий (про вино). *Що в першому кубку – то зеленеє вино* (Дубравіна, упоряд. 2005, с. 28).

Загалом співіснування стягнених і нестягнених форм прикметників, порядкових числівників та деяких займенників (здебільшого означальних і вказівних, але й окремих питальних, відносних, неозначених, заперечних, присвійних тощо) у морфологічній системі мови фольклору зумовлюється передусім виражальними потребами. Повні нестягнені форми є яскравим засобом творення стилістичних ефектів. Як слушно зазначає М. В. Іщук, нестягнені атрибутивні утворення функціонують у мові як «поетизми, засоби творення стилістичних ефектів, орієнтованих на урочисто-піднесене мовлення, архаїзацію оповіді або ж надання їй фольклорного колориту» (Іщук, 2012, с. 176). Отже, використання повних нестягнених форм за межами фольклорного простору може надавати оповіді виразного уснонародного колориту. Ця думка підкреслює насамперед, що такі граматичні елементи є специфічним словесним художнім засобом, що значною мірою властивий саме мові фольклору.

Характерними для творів фольклору є й короткі форми прикметників: *«Да наїхало москалів повен двір, / Да беруть мого п'яниченьку на Сибір»* (Довженок та Березовський, упоряд. 1988, с. 225). Зрозуміло, що повні стягнені форми теж активно функціонують у текстах усної народної словесності: *«– Марсю, Марсю, вийдь на двор, / Маи фрайрців повний двор»* (Дей, Марченко та Гуменюк, упоряд. 1967, с. 259). Цю граматичну особливість, наявну в текстах фольклору, теж певним чином треба показати у «Словнику мови усної народної словесності». Словникові статті мають відбивати й повну стягнену й коротку форми прикметників. Отже, пропонуємо фіксувати цю особливість таким чином:

ЗОЛОТ див. **ЗОЛОТИЙ**.

ЗОЛОТИЙ, ЗОЛОТ, -а /-ая, -е /-ее (-оє). 1. Зроблений із золота. *Золотарику, ти мій братику, / Скуй мені віночок, золот перстенючок.* (Чебанюк, упоряд. 1987, с. 321). *«Устань, устань, милая, встань та й проснися, Приніс я колючко, гей, подивися. А тоє колючко, гей, не простеє, А тоє колючко, гей, золотое»* (Чебанюк, упоряд. 1986, с. 90). 2. у знач. ім. Золота монета, червінець. *Ой стояла пані, на ганку стояла, / Кожному рибалці по дукату дала; / По дукату дала ще й по золотому...* (Дей та Ясенчук, упоряд. 1988, с. 150). 3. Витканий, шитий шовковими нитками з тонкою позолотою. *На тих воротечках соколонько, Коло соколонька золотая корогвонька* (Чебанюк, упоряд. 1987, с. 288). 4. перен. Дорогий, цінний для когось, вартий поваги (переважно про людину *«Дак що ж, дак що ж, дак поцілую Да у тую губоньку да золотую...»*). (Дей, упоряд. 1986, с. 95); *Гей, перва ласточка – рідна матушка, Друга ласточка – рідна сьострушка, Третя ласточка – золота жена* (Дей та Ясенчук, упоряд. 1988, с. 344). 5. перен. Який своїм кольором нагадує золото. *На тих конопельках золота ряска, Обдзьобують мі і дрібні пташково...* (Дей та Ясенчук, упоряд. 1988, с. 408); *Як мій кінь скочить, копит не вмочить, А в мого коня золота грива...*» (Чебанюк, упоряд. 1987, с. 291).

Зауважимо, що подані тут словникові статті не претендують на вичерпність усіх значеннєвих відтінків наведених вище народнословесних лексем. Це робочі моделі, які демонструють можливості лексикографічного опису граматичних особливостей фольклорного слова.

Отже, мова усної народної творчості потребує всебічного дослідження, репрезентації її різнорівневих мовних особливостей, зокрема й граматичних, у спеціальному словнику. При лексикографічному опрацюванні словесних явищ, наявних у текстах фольклору, слід, зрозуміло, спиратися на досвід попередніх

словникарських розробок, використовувати вже усталені в лексикографічній науці моделі опису різних частин мови, проте словникові статті мають відбивати також граматичну специфіку фольклорного слова, його особливості. Наприклад, коли описують іменник, то зазвичай вказують закінчення родового відмінка однини. Словники літературної мови фіксують, звичайно, інколи паралельні варіанти флексій слова (переважно іменників II відміни чоловічого роду), але лише в тому випадку, коли воно має певні значеннєві відтінки чи відмінності в наголошуванні: **каменю** (збірне, тверда гірська порода у вигляді суцільної маси або окремих шматків) і **каменя** (одиничне, окремих шматок гірської породи, брила); **стóлу** (з наголосом на корінь) **стола́** (наголошене закінчення). Мова фольклору, будучи певною мірою фундаментом літературної мови, часто тяжіє до народно-розмовної стихії, до говіркового мовлення, тому паралельні закінчення в ній наявні не лише в тому випадку, коли наявні семантичні нюанси чи є хитання в акцентуванні (див. вище приклади з лексемою «ліс»). Прикметники, порядкові числівники, займенники прикметникового типу, вживані в текстах усної народної творчості, мають виразні особливості. Вони можуть використовуватися як у стягненій, так і нестягненій формах. Співіснування стягнених і нестягнених форм у морфологічній системі сучасної української літературної мови зумовлене передусім її виражальними потребами, але нестягнені варіанти є більш характерними для мови фольклору. Тому, очевидно, ця особливість має також знайти відбиття у «Словнику усної народної словесності» у вигляді паралельних закінчень, які можна позначити наступним чином: -а /-ая, -е /-еє (-оє). Не менш характерними для мови фольклору є й короткі форми прикметників, які теж мають знайти належне відбиття в згадуваній лексикографічній розробці.

Загалом підготовка словникової продукції, яка відбиватиме різноманітні особливості мови народної творчості є надзвичайно актуальним і важливим завданням. Подальшу **перспективу** пропонованого дослідження вбачаємо в тому, що представлені в цій статті моделі лексикографічного опису граматичних особливостей мови фольклору можуть стати підґрунтям для втілення широкомасштабного проєкту – «Словник мови усної народної словесності».

Бібліографічний список

- Березовський, І. П., упоряд. 1970. *Історичні пісні*. Київ : Радянський письменник.
- Білодід, І. К., ред. 1970. *Словник української мови : в 11 т.* Київ : Наукова думка. Т. 1 : А–В.
- Бусел, В., уклад. 2001. *Великий тлумачний словник української мови*. Київ : Ірпінь : Перун.
- Дей, О. І. та Ясенчук, А. Ю., упоряд. 1988. *Балади : родинно-побутові стосунки*. Київ : Наукова думка.
- Дей, О. І., упоряд. 1986. *Пісні кохання*. Київ : Дніпро.
- Дей, О. І., Марченко, М. Г. та Гуменюк, А. І., упоряд. 1967. *Жартівливі пісні : родинно-побутові*. Київ : Наукова думка.
- Довженок, В. та Березовський, І. П., упоряд. 1988. *Пісні родинного життя*. Київ : Дніпро.
- Довженок, Г. В., упоряд. 1986. *Дитячий фольклор*. Київ : Дніпро.
- Дубравіна, В. В., упоряд. 2005. *Обрядові пісні Слобожанщини (Сумський регіон)*. Суми : Університетська книга.
- Журавльова, Н. М., 1987. Рід іменників у мові фольклору. *Культура слова*, 32, с. 49–52.
- Зінчук, М. А., упоряд. 2005. *Українські народні казки*. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, Кн. 13 : Казки Покуття, Ч. 2.

- Івасюк, М.Г. та Басараб, В.С., упоряд. 1973. *Казки Буковини*. Ужгород : Карпати.
- Іоаніді, А. Л. та Правдюк, О. А., упоряд. 1974. *Рекрутські та солдатські пісні*. Київ : Наукова думка.
- Іщук, М. В., 2012. Нестягнені форми прикметників в українській народній пісні. *Культура народів Причорномор'я*, 224, с. 176–178.
- Литвак, Г. М., упоряд. 1963. *Коломийки*. Київ : Радянський письменник.
- Стельмах, М. П. та Синиця, І. О., упоряд. 1956. *Народна лірика*. Київ : Радянський письменник.
- Хмілевська, О. М. упоряд. 1967. *Українські народні пісні: пісні суспільно-побутові*. Київ : Музична Україна.
- Чебанюк, О. Ю., упоряд. 1987. *Календарно-обрядові пісні*. Київ : Дніпро.
- Шубравська, М.М., упоряд. 1970. *Весілля: у 2-х книгах*. Київ : Наукова думка, Кн. 2.
- Яременко, В. В. та Сліпушко, О. М. уклад. 2008. *Новий тлумачний словник української мови у 3-х т.* Київ : Аконті, Т. 3.

References

- Berezovskyi, I. P., compiler 1970. *Istorychni pisni [Historical songs]*. Kyiv : Radianskyi pismennyk. (in Ukrainian).
- Bilodid, I. ed., 1974. *Slovnnyk ukrainskoi movy : v 11 t. [Dictionary of Ukrainian language : in 11 vol.]*. Kyiv : Naukova dumka. Vol. 1 : A–B. (in Ukraine).
- Busel, V., compiler 2001. *Velykyi tlumachui slovnnyk ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the Ukrainian language]*. Kyiv : Irpin : Perun. (in Ukrainian).
- Chebaniuk, O. Yu., compiler 1987. *Kalendarno-obriadovi pisni [Calendar-ritual songs]*. Kyiv : Dnipro. (in Ukrainian).
- Dei, O. I. and Yasenchuk, A. Yu., compilers 1988. *Balady : rodynno-pobutovi stosunki [Ballads : family and household]*. Kyiv : Naukova dumka. (in Ukrainian).
- Dei, O. I., compiler 1986. *Pisni kokhannia [Love songs]*. Kyiv : Dnipro. (in Ukrainian).
- Dei, O. I., Marchenko, M. G. and Humeniuk, A. I., compilers 1967. *Zhartivluvi pisni : rodunno-pobutovi [Humorous songs : family and household]*. Kyiv : Naukova dumka. (in Ukrainian).
- Dovzhenok, H. V. and Berezovskyi, I. P., compilers 1988. *Pisni rodynnoho zhyttia [Songs of family life]*. Kyiv : Dnipro. (in Ukrainian).
- Dovzhenok, H. V., compiler 1986. *Dytachui folklor [Children's folklore]*. Kyiv : Dnipro. (in Ukrainian).
- Dubravina, V. V., 2005. *Obriadovi pisni Slobozhanshchyny (Sumskyi region) [Ritual songs of Slobozhanshchyna (Sumy)]*. Sumy : Universytetska knuga. (in Ukrainian).
- Ioanidi, A. L. and Pravdiuk, O. A., compilers 1974. *Rekrutski ta soldatski pisni [Recruit and soldier songs]*. Kyiv : Naukova dumka. (in Ukrainian).
- Ishchuk, M. V., 2012. Nestahneni formy prykmetnykiv v ukrainskii narodnii pisni [Unabridged forms of adjectives in the Ukrainian folk song]. *Kultura narodov Prychernomor'ia*, 224, pp. 176–178. (in Ukrainian).
- Ivasiuk, M. H. and Basarab, V. S., compilers 1973. *Kazky Bukovyny [Tales of Bukovina]*. Uzhhorod : Karpaty. (in Ukrainian).
- Khmilevska, O. M., compiler 1967. *Ukrainski narodni pisni : pisni suspilno-pobutovi [Ukrainian folk songs : songs of public household]*. Kyiv : Muzychna Ukraina. (in Ukrainian).
- Lytvak, H. M., compiler 1963. *Kolomyiki [Kolomyyki]*. Kyiv : Radianskyi pismennyk. (in Ukrainian).

- Shubravska, M. M., compiler 1970. *Vesillia, u 2-kh kn.* [Wedding, in 2 books]. Kyiv : Naukova dumka, Book 2. (in Ukrainian).
- Stelmakh, M. P. and Synytsia, I. O., compilers 1956. *Narodna liryka* [Folk lyrics]. Kyiv : Radianskyi pysmennyk. (in Ukrainian).
- Yaremenko, V. V. and Slipushko, O. M., compilers 2008. *Novyi tlumachyi slovnyk ukrainskoi movy u 3 t.* [New explanatory dictionary of the Ukrainian language in 3 vols]. Kyiv : Akonit, Vol. 3. (in Ukrainian).
- Zhuravlova, N. M., 1987. Rid imennykiv u movi folkloru [The genus of nouns in the language of folklore]. *Kultura slova*, 32, pp. 49–52. (in Ukrainian).
- Zinchuk, M. A., compiler 2005. *Ukrainski narodni kazki* [Ukrainian folk tales]. Ternopil : Navchalna knyha-Bohdan, Book 13 : Kazki Pokuttia, Part 2. (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 07.04.2021.

R. Serdeha

**GRAMMATICAL FEATURES OF FOLK POETIC WORDS
AND THE PROBLEM OF THEIR TRANSMISSION
IN THE DICTIONARY OF THE LANGUAGE OF FOLKLORE**

The article is devoted to the study of grammatical features of the language of folklore. It considers the grammatical features of the words available in the texts of folklore and the problem of their representation in the dictionary of the language of folklore. We take into account mainly the nominal parts of speech. Folklore lexicography is a relatively new and promising area of linguistics. The lack of a stable basis for the formation of this focus area in Ukrainian linguistics determines the relevance of our work. The language of folklore needs a comprehensive study. It requires the presentation of its multilevel features. The grammatical features of the language of folklore also need to be explored. Such features should be reflected in a special dictionary. Creating a Dictionary of the folklore language is an extremely important task for modern Ukrainian linguistics. In the lexicographic elaboration of verbal phenomena of folklore, it is necessary to rely on the experience of previous lexical developments, to use the description models of different parts of speech already established in lexicographic science. However, the dictionary articles should also reflect the grammatical features of the folklore word. The dictionary articles presented here do not claim to be exhaustive of all the semantic nuances of the above folklore words. These are working models that demonstrate the possibilities of lexicographic description of grammatical features of a folklore word. For nouns, we offer the following model of a dictionary article: 1) we present the register unit in capital letters in bold; 2) then we mark the end of the genitive singular and indicate the gender of noun; 3) we provide data on the functional and stylistic potential of the word; 4) we reveal the meaning of the described unit, i.e. we give an interpretation; 5) we illustrate semantics with examples from works of folklore; 6) we indicate the source used for illustration. Dictionaries of standard language usually record several variants of word inflections (mostly masculine nouns of the second declension). Such words usually have certain semantic nuances or differences in stress. The language of folklore is the foundation of standard language. However, it often tends to the vernacular speech. Therefore, several endings are present in it not only in the case when there are semantic nuances or there are differences in stress. Adjectives, ordinal numbers, pronouns that resemble adjectives also have distinct features. They can be used in folklore texts in both forms: concise and non-constricted ones. The coexistence of such forms in the morphological system of modern Ukrainian literary language is due primarily to its expressive needs.

Key words: language of folklore, grammatical features of the folklore word, folk lexicography, folklore, Dictionary of the folklore language.